

ખંડ-૪
અંક-૯
સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૮

કૃષિ ઉત્પાદન અને બજાર દર્શન

કૃષિ ઉદય...

અધ્યક્ષ:
ડૉ. શિન્દીય આર. કુલકર્ણી

માનનીય સલાહકાર :
ડૉ. મહેશ પાઠણ

મુખ્ય સંપાદક :
ડૉ. એસ. એસ. ડલગાડ

સહસંપાદક :
ડૉ. એચ. પી. ત્રિવેદી
ડૉ. ડી. જે. ચૌહાણ

સંપાદક :
ડૉ. હેમંત શર્મા

વિષય સંપાદક :
ડૉ. એસ. આર. ભૈયા
ડૉ. વિષય એસ. જ્ઞાનવાલા
શ્રી ત્રિવિધ મહાવણા

પ્રચાર પ્રભારી :
શ્રી દીપ કે. પટેલ

પ્રકાશક :
એગ્રો ઈકોનોમિક રિસર્ચ સેન્ટર,
સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી,
વલ્લભ વિદ્યાનગર-૩૮૮૧૨૦
આણંદ, ગુજરાત

E-mail: director.aero@gmail.com
website: www.aercapu.ac.in

સરકારે તાત્કાલિક અસરથી ૧૨ જેટલાં જંતુનાશકો ઉપર પ્રતિબંધ મૂક્યો.....

STATUS OF TOXIC PESTICIDES IN INDIA			
No. of pesticides reviewed by expert committee 66	No. of pesticides which are now banned with immediate effect (Benomyl, Carbaryl, Diazinon, Fenarimol, Fenthion, Lincron, Methoxy Ethyl Mercury Chloride, Methyl Parathion, Sodium Cyanide, Thiometon, Tridemorph and Trifluralin)	12	
	No. of pesticides which will be completely banned with effect from December 31, 2020 (Alachlor, Dichlorvos, Phorate, Phosphamidon, Triazophos and Trichlorfon)	6	
No. of pesticides whose use is to be continued 18	No. of pesticides whose use will be reviewed again later 27	No. of pesticides whose use was banned earlier 2	No. of pesticide whose use was not reviewed as it is sub-judice 1 (Endosulfan)

કેન્દ્ર સરકારે સરકારે ૧૨ જેટલા જંતુનાશક દવાઓ ઉપર તાત્કાલિક અસરથી પ્રતિબંધ મૂક્યો છે અને ૩૧ મી ડિસેમ્બર, ૨૦૨૦ થી અન્ય ૬ જંતુનાશક દવાઓ પ્રતિબંધિત કરવાના આદેશો જાહેર કર્યા છે. કારણ કે તે માનવીઓ અને પ્રાણીઓ માટે તેનો ઉપયોગ જોખમી છે. જુલાઈ-૨૦૧૩ માં સચાલેલ નિષ્ણાંત સમિતિએ કુલ ૬૬ જંતુનાશકોના ઉપયોગની સમીક્ષા કરી હતી અને તેનો અહેવાલ કૃષિ મંત્રાલયને સુપરત કર્યો હતો. તેમાંથી ૧૮ જંતુનાશકોના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ મૂકવાની ભલામણ કરી હતી. સંજોગોવશાત, તમામ ૬૬ જંતુનાશકોને સમગ્ર વિશ્વમાં એક કે વધુ દેશોમાં પ્રતિબંધિત અથવા પાછી ખેંચી લેવામાં આવી છે, પરંતુ હાલમાં ભારતમાં તેનો ઉપયોગ ચાલુ રહ્યો છે. આજરે સરકારે સમિતિની ભલામણ પર કાર્યવાહી કરવા માટે દોઢ વર્ષ કરતાં વધુ સમય લીધો અને ૮ મી ઓગષ્ટ ના રોજ ૧૮ જંતુનાશકોના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે. જાહેરનામામાં જણાવ્યા મુજબ કોઈ પણ વ્યક્તિ જાહેરનામાની તારીખથી પ્રતિબંધિત ૧૨ જંતુનાશકોના કોઈ પણ પ્રકારના ઉત્પાદન, આયાત, રચના, પરિવહન, વેચાણ અને ઉપયોગ કરી શકશે નહિ. અન્ય ૬ જંતુનાશકોના કિસ્સામાં, સરકારે તાત્કાલિક અસરથી તેમના ઉત્પાદન કરવા માટે નોંધણી કરવાની બંધ કરી દીધી છે અને આગામી વર્ષની પહેલી જાન્યુઆરીથી તેમની આયાત,

ઉત્પાદન અને રચનાની મંજૂરી નહિ આપવાનો નિર્ણય કર્યો છે. આ જંતુનાશકોમાંના મોટાભાગના મધમાખી, પક્ષીઓ અને જળચર પ્રાણીઓ માટે અત્યંત ઝેરી જોવા મળે છે. આ જંતુનાશકો જળાશયો અને ભૂગર્ભ જળને પણ પ્રદૂષિત કરતા હતાં, જેના કારણે મનુષ્યો અને પ્રાણીઓના આરોગ્ય માટે જોખમ ઉભું થયું હતું. પ્રતિબંધિત ભલામણ ઉપરાંત, ભારતીય કૃષિ સંશોધન સંસ્થાના સંસ્કૃત પ્રોફેસર અનુપમ વર્માની અધ્યક્ષતામાં બનેલી સમિતિએ ૧૮ જુલાઈ જંતુનાશકોનો ઉપયોગ ચાલુ રાખવાનું સૂચન કર્યું હતું અને કેટલાક તકનિકી અભ્યાસો પૂરા કર્યા પછી અન્ય ૨૭ જંતુનાશકોના ઉપયોગની સમીક્ષા કરી હતી. તેનો મતલબ એ થયો છે કે જો તે અન્ય દેશોમાં તે પ્રતિબંધિત હશે તોપણ ભારતમાં ૬૬ માંથી ૪૫ જંતુનાશક દવાઓનો ઉપયોગ ચાલુ રહેશે.

રાજસ્થાનના ખેડૂતો પાસેથી સીસીઆઇ કપાસની સીધી ખરીદી કરશે.....

કોટન કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા (સીસીઆઇ) રાજસ્થાનના ખેડૂતો પાસેથી તદ્દુતમ ટેકાના ભાવે (એમએસપી) કપાસની સીધી ખરીદી કરશે અને આગામી સિઝનમાં ખેડૂતોના ખાતામાં પૈસાની ચૂકવણી કરશે. રાજસ્થાન ઉત્તરીય ભારતમાં કપાસ ઉગાડતું પ્રથમ રાજ્ય છે કે જ્યાં તદ્દુતમ ટેકાના ભાવે (એમએસપી) કપાસની સીધી ખરીદી ફરજિયાત બનાવવામાં આવી છે. કપાસની નવી સિઝન સત્તાવાર રીતે ઓક્ટોબર મહિનામાં શરૂ થાય છે. સંસ્થા (સીસીઆઇ) દ્વારા અગાઉ ખરીદવામાં આવેલ કપાસનો જથ્થો મોટાભાગે ઉત્તરીય રાજ્યો જેવા કે પંજાબ, હરિયાણા અને રાજસ્થાનમાં મધ્યરથીઓ દ્વારા ખરીદવામાં આવ્યો હતો. તેનો અર્થ એવો થયો છે કે સરકાર દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલ ટેકાના ભાવ (એમએસપી) ખેડૂતોને મળતા નથી. પંજાબ અને હરિયાણામાં ટેકાના ભાવથી (એમએસપી) ડાંગર અને ઘઉંની ખરીદી મધ્યરથીઓ અથવા આડતિયા દ્વારા કરવામાં આવતી હોવાથી આ રાજ્યોમાં કપાસની સીધી ખરીદીની શક્યતા ઓછી છે. હરિયાણા સરકારે મધ્યરથીઓ અથવા આડતિયાના વિરોધ બાદ ખેડૂતો પાસેથી ટેકાના ભાવથી (એમએસપી) ફરજિયાત સીધી ખરીદી અને પૈસાની ચૂકવણી કરવાના નિર્ણયને પાછો ખેંચી લીધો હતો. પરંતુ આ રાજ્યો પણ ખેડૂતોને તેમના ઉત્પાદનોને સીધા જ વેચાણ કરવા માટે ઇલેક્ટ્રોનિક બજાર પૂરા પાડવાના પ્રયાસો કરે છે.

ચોમાસાની ઋતુમાં નવા વરસાદથી ખરીફ વાવેતર વિસ્તારમાં વધારો થશે.....

છેલ્લાં અઠવાડિયામાં ખાસ કરીને ઉત્તરપૂર્વ અને પૂર્વીય ભારતમાં સારો વરસાદ થવાથી ખરીફ પાકના વાવેતરમાં વધારો થયો છે, પરંતુ, હજી પણ ગયા વર્ષની સરખામણીએ વાવેતર વિસ્તારમાં નહવો ઘટાડો થયો છે. કૃષિ મંત્રાલયના શુક્રવારે પ્રકાશિત થયેલ આંકડા મુજબ આ સિઝનમાં વાવેતર હેક્ટરનો વિસ્તાર ૯૨૪.૭૬ લાખ હેક્ટર છે જે ગયા વર્ષની તુલનામાં ૧.૪૮ ટકા ઓછો છે. ખરીફ ઋતુમાં કુલ વાવેતર હેક્ટરનો વિસ્તાર અંદાજે ૧,૦૫૮.૧૦ લાખ હેક્ટર છે. બરછટ અનાજ, કપાસ, ચોખા અને કઠોળના વાવેતર વિસ્તારમાં ઘટાડો જોવા મળ્યો છે, જ્યારે તેલીબિયાં અને શેરડીના વાવેતર વિસ્તારમાં વધારો જોવા મળ્યો છે. ચોમાસાના આંકડા દર્શાવે છે કે ૧ જૂનથી વરસાદ સામાન્ય કરતાં ૧૧ ટકા ઓછો છે. તેમ છતાં, ભારતના ૮૧ મુખ્ય જળાશયોમાં ગયા વર્ષે આ સમયગાળા કરતાં ૫% વધુ પાણીનો સંગ્રહ થયો છે. જે ચોમાસુ સમાપ્ત થયા પછી પાક માટે પાણીની વધુ સારી ઉપલબ્ધતા સૂચવે છે. પાણીનું સ્તર ૭૭.૫૫૪ અબજ ઘન મીટર પર છે, જળ સપાટી ૧૦ વર્ષની સરેરાશ કરતા ૨% ઓછી છે.

સૌર સિંચાઈ પંપ ભારતને તેના ૩૮% ગ્રીનઊર્જા લક્ષ્યાંકને પહોંચવામાં મદદ કરશે.....

લોકો દ્વારા પરંપરાગત ડીઝલ અને વીજળી સંચાલિત સિંચાઈ પંપ તરફથી સૌર ઊર્જા સંચાલિત સિંચાઈ પંપ તરફ જવાથી દેશ ૨૦૨૨ સુધીના તેના ૧૭૫ GW પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જાના ૩૮ ટકા લક્ષ્યાંક સિદ્ધ કરી શકે છે. યુ.એસ.રિથત ઇન્ટરેટ્યૂટ હોર એનર્જી ઇકોનોમિક્સ એન્ડ હાઇનાર્નિસિયલ એનાલિસિસ (IEEFA) દ્વારા જારી કરાયેલા એક અહેવાલમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે સૌર ઊર્જા સંચાલિત સિંચાઈ પંપ અપનાવવાથી નાણાં બચાવી શકાય છે અને ખેડૂતો માટે વધારાની આવક પેદા થઈ શકે છે. ભારત સરકારની કિસાન ઊર્જા સુરક્ષા એવમ

ઉત્થાન મહાઅભિયાન (KUSUM-કુસુમ) યોજના અને ગુજરાત સરકારની સુર્યશક્તિ કિસ્સાન યોજના (SKY-રકાય) એ સૌર ઊર્જા સંચાલિત સિંચાઈ માટેની પહેલ માટે યોગ્ય દિશામાં છે. કુસુમ યોજના તેના અમલીકરણના પ્રથમ તબક્કામાં ૨.૭૫ મિલિયન સૌર ઊર્જા સંચાલિત સિંચાઈ પંપનો લક્ષ્યાંક ધરાવે છે. આ પહેલથી દેશમાં વધારાના ૪ GW સૌર ઊર્જાનું ઉત્પાદન થશે. આમ દેશના પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જાના ક્ષેત્રને એક નવું પ્રોત્સાહન મળશે. સરકાર માત્ર ખેડૂતોની સિંચાઈની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે સૌર ઊર્જા સંચાલિત સિંચાઈ પંપને પ્રોત્સાહિત કરી રહી નથી, પરંતુ વીજ વિતરક કંપનીઓને (DISCOMS) વધારાની ઊર્જાના વેચાણથી વધારાની આવક ઉભી કરવાનો સ્ત્રોત પૂરો પાડવા માટે પ્રોત્સાહિત પણ કરે છે. આજે પણ દેશના લગભગ ૭૦ ટકા પરિવારો હજી પણ તેમની આજીવિકા માટે કૃષિક્ષેત્ર પર આધાર રાખે છે અને સિંચાઈની સુવિધા દ્વારા જ ખેતી સફળ પૂરવાર થાય છે. દેશના સોળમા વાવેતર વિસ્તારના માત્ર ૪૮ ટકા વિસ્તાર સિંચાઈ હેઠળ છે, જ્યારે બાકીનો વિસ્તાર કુદરતની અનિશ્ચિતતા પર આધારિત છે. ટકાઉ સિંચાઈની માંગ હાલની ઉપલબ્ધ પંચમિગ ક્ષમતા કરતા વધારે છે અને સૌર ઊર્જા સિંચાઈ પંપની યોજનાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે સરકાર વિવિધ પગલાંઓની જાહેરાત કરતી હોવા છતાં તેનો પ્રસાર ધીમો છે. દેશ ૨૦૨૨ સુધીમાં સ્થાપિત સૌર ઊર્જા ક્ષમતાના ૧૦૦ GWના લક્ષ્યાંક સુધી પહોંચે તે માટે એક મજબૂત રાષ્ટ્રીય સૌર સિંચાઈ કાર્યક્રમ સફળતાપૂર્વક યોગદાન આપી શકે છે. સૌર ઊર્જા સંચાલિત સિંચાઈ પંપનો ઉચ્ચ ખર્ચ, ગ્રામીણ ક્ષેત્રમાં વીજળી પર અપાતી વધુ પડતી સબસિડી, સૌર ઊર્જા પંપની સ્થાપના પછી મેઇન્ટેનન્સ સુવિધાનો અભાવ અને ખેડૂતોમાં સૌર ઊર્જાના ફાયદા અંગે જાગૃક્તાના અભાવથી મોટાભાગના ખેડૂતો પરંપરાગત સિંચાઈ પદ્ધતિમાંથી પરત આવવા માટે વિમુખ થયા છે. જો કે, સૌર ઊર્જા સંચાલિત સિંચાઈ એ વિશાળ આર્થિક અને પર્યાવરણીય લાભો આપે છે તથા કુસુમ અને રકાય જેવી યોજનાઓ તેના પ્રમાણિત સૂચકરૂપ છે.

સરકારના મતે છૂટક ખાંડના ભાવમાં ૮ ટકા જેટલો વધારો થશે.....

સરકારે ગત વર્ષની તુલનાએ શેરડીના વ્યાજબી અને લાભકારી ભાવમાં (એફઆરપી) ૮ ટકાનો વધારો કરવાની

બતાવણી કરી છે, જેનાથી ખાંડ ઉદ્યોગને ભય છે કે તેનાથી ખોટ જશે. જો ઓક્ટોબરથી શરૂ થતી ૨૦૧૮-૧૯ની સિઝન માટે એફઆરપી રૂ.૨૭૫/કિલોગ્રામ કરવામાં આવે તો, ખાંડ મિલોને ખેડૂતોની બાકી ચૂકવણી કરવામાં મુશ્કેલી પડશે. સત્તાવાર સૂત્રોએ જણાવ્યું હતું કે વડાપ્રધાન કાર્યાલયે (પીએમઓ) ખાદ્ય અને ગ્રાહક બાબતોના મંત્રાલયને ખાંડની લઘુત્તમ વેચાણ કિંમત (એમએસપી) ની ચકાસણી કરવા જણાવ્યું છે, જે હાલમાં રૂ.૨૮/કિલો છે. ખાંડ ઉદ્યોગ, તે કિંમત દક્ષિણ ભારતમાં રૂ. ૩૩/કિલો અને પશ્ચિમ ભારતમાં રૂ.૩૫/કિલો રાખવાની માંગણી કરે છે. એફઆરપી એ શેરડીના ખેડૂતોને કાયદેસરની ખાત્રી આપતી કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નક્કી કરાયેલી લઘુત્તમ કિંમત છે. આ ભાવ વધારો આંધ્રપ્રદેશ, કર્ણાટક, તામિલનાડુ, મધ્યપ્રદેશ અને ગુજરાતના ખેડૂતોને અસર કરશે કે જ્યાં ખાંડ મિલો દ્વારા એફઆરપી ચૂકવવામાં આવે છે. બીજા બાજુ અન્ય મુખ્ય ઉત્પાદક રાજ્યો ઉત્તર પ્રદેશ, પંજાબ, હરિયાણા અને ઉત્તરાખંડમાં ખેડૂતોને રાજ્ય સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ રાજ્ય સલાહકારી ભાવ (એસએપી) મળે છે, જે સામાન્ય રીતે એફઆરપી કરતાં ઉંચા હોય છે.

ભારતમાંથી નાણાંકીય વર્ષ-૨૦૧૮માં મસાલાની વિક્રમી નિકાસ.....

ભારતે નાણાંકીય વર્ષ ૨૦૧૮માં વિક્રમી ૧.૦૩ મિલિયન ટન મસાલા અને મસાલા ઉત્પાદનની નિકાસ કરી છે, જે જથ્થાના સંદર્ભમાં ૮ ટકાનો વધારો દર્શાવે છે. જે લગભગ રૂ.૧૭,૯૩૦ કરોડની નિકાસ છે અને તે જથ્થાના સંદર્ભમાં કુલ નિકાસમાં ૧ ટકા જેટલી હતી. જ્યારે ડોલરના સંદર્ભમાં નિકાસમાં ૫ ટકાનો વધારો થતાં, તે ૨.૮ મિલિયન ડોલર થઈ ગઈ હતી. ભારતીય મસાલાની નિકાસે ૨૦૧૭-૧૮ દરમિયાન વધતા જવાનું વલણ જાળવી રાખેલ છે અને ૨૦૧૭-૧૮ માટે નિશ્ચિત લક્ષ્યાંકને પૂરો કર્યો છે તેમ મસાલા બોર્ડના સચિવ અજયથિલકે જણાવ્યું હતું. ૧.૦૨૩ મિલિયન ટન જથ્થો અને રૂ.૧૭,૬૬૫ કરોડ (૨.૬૪ મિલિયન)ના મૂલ્યની નિકાસનું લક્ષ્ય જે નાણાંકીય વર્ષ ૨૦૧૮ માટે નક્કી કરવામાં આવેલ હતું તે લક્ષ્યાંક સિદ્ધિની દ્રષ્ટિએ ૧૦૦ ટકા જથ્થો, રૂપિયામાં ૧૦૧ ટકા અને ડોલરમાં ૧૦૫ ટકા છે. અજયથિલકે આ વધારો થવાનું કારણ નવીન બજારોની દરમિયાનગીરીઓ અને મૂલ્યવર્ધિત ઉત્પાદનો પર ભાર મૂક્યો હતો. નિકાસની બાબતમાં નાની ઇલાયચી હંમેશા વિક્રમ સ્થાપિત કરે છે જે આ વર્ષે રૂ.૬૦૯.૦૮ કરોડના મૂલ્યની ૫૬૮૦ ટન નાની ઇલાયચીની નિકાસ કરવામાં આવી છે જે

ગયા વર્ષે રૂ.૪૨૧.૫૦ કરોડના મૂલ્યની ૩૮૫૦ ટન નાની ઇલાયચીની નિકાસ કરવામાં આવી હતી. જેમાં જથ્થામાં ૪૮% અને મૂલ્યમાં ૪૫% વધારો નોંધાયેલ છે. ભારતમાંથી થતી મસાલાની નિકાસમાં મરચાંની નિકાસ ૪૩૮૦૦ ટન થઈ હતી જેનું મૂલ્ય રૂ.૪૨૫૬.૩૩ કરોડનું હતું. જેમાં જથ્થામાં ૧૧% જેટલો વધારો થયો છે, જ્યારે ગયા વર્ષે આંતરરાષ્ટ્રીય બજારોમાં મરચાંના ભાવોમાં અસ્થિરતાને લીધે મૂલ્યમાં ૧૬% ઘટાડો નોંધાયો છે. મસાલામાં મિન્ટ ઉત્પાદનોએ આવકની દ્રષ્ટિએ બીજો ક્રમ મેળવ્યો છે કે જેમાં રૂ.૩૨૨૮.૩૫ કરોડના મૂલ્યના ૨૧૫૦૦ ટન મિન્ટની નિકાસ કરવામાં આવી હતી, મૂલ્યમાં ૨૮% જેટલો વધારો થયો છે, જ્યારે જથ્થામાં ૩.૫% જેટલો ઘટાડો થયો છે. જ્યારે અન્ય નિકાસોમાં લસણ, હીંગ, આમલી અને અન્ય મૂલ્યવૃદ્ધિ ઉત્પાદનો જેવા કે કરી પાવડર, મસાલા તેલ તેમજ ઓલિઓરેન્સનો સમાવેશ થાય છે. કુલ ૧૭૨૦૦ ટન મસાલા તેલ અને રૂ.૨૬૬૧.૭૨ કરોડના મૂલ્યના ઓલિઓરેન્સની નિકાસ કરવામાં આવી હતી કે જે અંતગત, જથ્થામાં ૪૨% અને મૂલ્યમાં ૧૫%નો વધારો થયો હતો.

સરકાર દ્વારા કૃષિ પાકવીમાનો ફેલાવો કરવા માટે નાણાકીય દંડની જોગવાઈ....

પ્રધાનમંત્રી પાક વીમા યોજનાની ઔપચારિક શરૂઆત થયાના બે વર્ષ બાદ કેન્દ્ર સરકાર રાજ્ય સરકારો, બેંકો અને વીમા કંપનીઓ પર દાવાની પતાવટમાં વિલંબ સહિત પ્રધાનમંત્રી પાક વીમા યોજના (પીએમએફબીવાય) ના માર્ગદર્શનોનું ઉદ્દેશ્ય કરવા માટે નાણાકીય દંડ સ્વરૂપે પગલાં લેવાની યોજના બનાવી રહી છે. સરકાર રાજ્યોને સમયસર પ્રીમિયમની ચૂકવણી કરવા, તેમજ દાવાઓની ચૂકવણીની પતાવટ ઝડપી કરવા, પાક કાપણી તકનીકનો ઉપયોગ કરવા પ્રોત્સાહન આપે છે. અધિકારીઓએ જણાવ્યું હતું કે, પ્રધાનમંત્રી પાક વીમા યોજના એ એક ઉપજ આધારિત કાર્યક્રમ છે, કે જ્યાં ખેડૂતોને બધા ખરીદી પાકો માટે ૨ ટકા, અન્ય પાકો માટે ૧.૫ ટકા અને ચોકડીયા તેમજ બાગાયતી પાકો માટે ૫ ટકા પ્રીમિયમ ચાર્જ લેવામાં આવે છે. દર વર્ષે કૃષિ મંત્રાલયના કુલ બજેટમાં સૌથી વધુ ૩૦ ટકા અથવા ત્રીજા ભાગનું બજેટ પ્રધાનમંત્રી પાક વીમા યોજનાના પ્રીમિયમ ચૂકવણી પર ખર્ચ કરવામાં આવે છે. રાજ્યો પર દંડ બાકી પ્રીમિયમ રકમના કારણે હોઈ શકે છે અથવા તેમને પ્રીમિયમના ઉંચા દરિયાની

ચૂકવણી કરવા માટે દુરજ પાડવામાં આવશે, કે જે હાલમાં કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકાર વચ્ચે પ્રીમિયમની ચૂકવણી ૫૦:૫૦ પ્રમાણે કરવામાં આવે છે. બેંકોના કિસ્સામાં સર્વિસ ચાર્જ ચાર ટકાથી ઘટાડી શકે છે જે તેને ખેડૂતના પ્રીમિયમના દરિયામાંથી ચૂકવવામાં આવે છે અને સારું કામ કરતી બેંકોના કિસ્સામાં આનાથી વિપરીત પણ થઈ છે. સરકારે પ્રધાનમંત્રી પાક વીમા યોજના હેઠળના પાક વીમા દાવાની ચૂકવણી માટેનો સરેરાશ સમય દુરજથી અગાઉના બે મહિનાની સામે પાંચથી છ મહિનાનો કરી દીધેલ છે. અગાઉ પણ, કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા પાક વીમા દાવાની ચૂકવણીમાં વિલંબ થવા માટે રાજ્ય સરકાર અને અન્ય એજન્સીઓને નાણાકીય દંડ કરવામાં આવતો હતો, પરંતુ તેને ક્યારેય ગંભીરતાથી લાગુ પાડવામાં આવ્યો ન હતો. આ વખતે અધિકારીઓએ જણાવ્યું હતું કે આ બાબત ગંભીરતાથી ધ્યાનમાં લેવામાં આવી રહી છે.

એક અભ્યાસ મુજબ પોટેશિયમથી ભરપૂર ખાતરો ડાંગરની ઉપજમાં વધારો કરી શકે છે.

એવા વિસ્તારો કે જ્યાં સિંચાઈની સુવિધાની અછત હોય તેવા વિસ્તારમાં વધારે પોટેશિયમનું પ્રમાણ ધરાવતા ખાતરો ડાંગરની ઉપજમાં વધારો કરી શકે છે. એક સંશોધન અહેવાલ મુજબ, દક્ષિણ એશિયાના દેશોની તુલનામાં, આર્યલેન્ડ અને બેલ્જિયમમાં ડાંગરની ઉપજ ત્રણ ગણી વધારે છે. કારણ કે ત્યાં ખેડૂતો જે સારાવણિક ખાતર વાપરે છે તે પાક માટેના આવશ્યક પોષક તત્વોથી ભરપૂર હોય છે. દેશમાં, ૨૦૨૫ સુધીમાં વિવિધ કારણોસર ખેતી માટે પાણીની ઉપલબ્ધતામાં ૧૫ ટકા જેટલો ઘટાડો થશે અને તેથી વધારે પોટેશિયમ યુક્ત ખાતરોનો ઉપયોગ જ પાણી જમાવવામાં મદદરૂપ થશે. નવસારી કૃષિ યુનિવર્સિટીના ડોક્ટરી બર્ધાન અને ધીરજ પટેલના માર્ગદર્શન હેઠળ જિનેટિક્સ અને પ્લાન્ટ બ્રીડિંગ વિભાગના સનાતક વિદ્યાર્થી દીપિકા પટેલ દ્વારા કરવામાં આવેલ એક સંશોધન અહેવાલમાં જણાવે છે કે, બેજના અભાવવાળી જમીનમાં તે ડાંગર (Variety NAUR-1) ના છોડના મૂળિયાને તેના વિસ્તારમાં વધારે ક્યાં વિના ફેલાવો કરવામાં મદદરૂપ થાય છે તેમજ સરેરાશ ઘનતા, મૂળિયાની વધારેમાં વધારે લંબાઈ, ઉંડાઈ-પહોળાઈ ગુણોત્તર નહિ પરંતુ પાણીની શોધમાં છોડના મૂળિયા ઉંડે સુધી જતા હોવાથી છોડ વૃદ્ધિ પામે છે.

Book Post

To,

From:

Agro-Economic Research Centre

For the states of Gujarat and Rajasthan

(Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Govt. of India)

H.M. Patel Institute of Rural Development,

Opp. Nanadalaya Temple, Post Box No. 24,

Sardar Patel University

Vallabh Vidyanagar 388120, Anand, Gujarat

Ph.No. +91-2692-230106, 230799, Fax- +91-2692-233106

E-mail : director.aerc@gmail.com

Website: www.aercspu.ac.in

DOI | December 14, 2018

Acknowledged the information used/taken from the public domain